

valkhof nieuws

14e jaargang no. 2
1978-1979

VOORWOORD

Wij bieden U weer ons periodiek aan, deze keer met wel zeer gevarieerde artikelen.

U weet het, onze vereniging is nog altijd volop in beweging, hierover zult U in dit nummer weer verschillende verslagen vinden. Een hoogtepunt hierin was zeker 2e Paasdag, het aanbieden van ons opnieuw verschenen boekje: 'TWAALF VALKHOFVERHALEN.' De 2e druk, nu in een wat luxe uitvoering.

Een volledig herbouwplan, kan ook in dit Valkhofnieuws niet ontbreken. Maurice Vollebregt spreekt U hierover aan.

Een wat 'zwaarder' artikel beschrijft een boek van Dr. F. de Graaff, vandaar een inleiding vooraf. Al met al, blijft het toch interessant.

Het beroemde schilderij van J.v. Goyen, te zien in de Commanderie aan de Korenmarkt te Nijmegen, wordt eveneens 'belicht'.

Met ook nog een beschrijving van de Valkhofburcht door J. van Schevichaven; biedt dit periodiek nu letterlijk 'van alles wat'.

Zoals U weet heeft onze vereniging een ledenwerf-actie in gang gezet onder het motto:

-Ieder in onze ledenrij, wint er minstens ééntje bij!-

U doet toch zeker ook mee?

Natuurlijk, U steunt daarmee immers een goede zaak!

En U weet, als U meer als -vier- leden kunt winnen, krijgt U van ons een leuke verrassing!

Redactie.

OPZET VOOR EEN VOLLEDIG HERBOUWPLAN VOOR DE VALKHOFBURCHT

Door Maurice Vollebrecht

In dit artikel probeer ik globaal weer te geven, hoe de Valkhofvereniging naar mijn mening vanuit de huidige situatie verder kan komen in de richting van een volledig herbouwde Valkhofburcht. Kern van mijn betoog is dat we het accent moeten verleggen van publiek project naar particulier project.

Bouwiniatief en financiering worden dan vooral een taak van de Valkhofvereniging, Valkhofstichting en bedrijfsleven, en minder van gemeente, provincie en andere overheden. Dit verkleint onze afhankelijkheid, terwijl veel onzekerheden worden weggenomen.

Vóórdat de herbouw van start kan gaan, zal er veel voorbereidend werk nodig zijn. Omdat het bestuur dit niet alleen kan aanpakken, zijn er drie werkgroepen opgericht. Dat zijn de werkgroep Financiën en de werkgroep Herbouw alsook een werkgroep Publiciteit & Promotie.

Hoe wordt nu de taakverdeling van deze werkgroepen, en in welke tijdsvolgorde worden die taken uitgevoerd? Juridisch gezien lijkt de Valkhofstichting het meest geschikt om het project te coördineren. Haar doelstellingen zijn namelijk: het exploiteren van gebouwen en bouwwerken en ook het verwerven en beheren van fondsen voor herbouwactiviteiten. De werkgroep Herbouw zou dus goed met de Stichting kunnen samenwerken. Ook de werkgroep financiën past daar goed in; het fonds dat de Stichting beheert kan altijd gespekt worden! Voor de volledigheid: het kapitaal waar de Stichting momenteel over beschikt, is de rente van de re-

serves die de stichting ieder jaar van de Valkhofvereniging krijgt. Binnen de vereniging is namelijk al aan fondsvorming gedaan.

Als wij het Valkhof via het particulier initiatief willen herbouwen, lijkt het mij een stuk eenvoudiger als het park en de twee kapellen in ons bezit zouden komen of tenminste in erfpacht. We kunnen als beheerder dan zelf beslissen over zaken als bodemonderzoek en bouw-aanvragen. Zolang er nog niet gebouwd kan worden, zou het onderhoud van park en gebouwen via sponsoring en subsidies opgebracht kunnen worden.

De volgende stap moet bestaan uit een bodemonderzoek. Dit is nodig om precies te kunnen bepalen waar de gebouwen gestaan hebben; bovendien is het park nu archeologisch beschermd gebied. Er mag pas gebouwd worden als er bodemonderzoek is geweest. Hebben wij het park in bezit, dan kunnen we zelf bepalen wanneer een onderzoek plaats vindt.

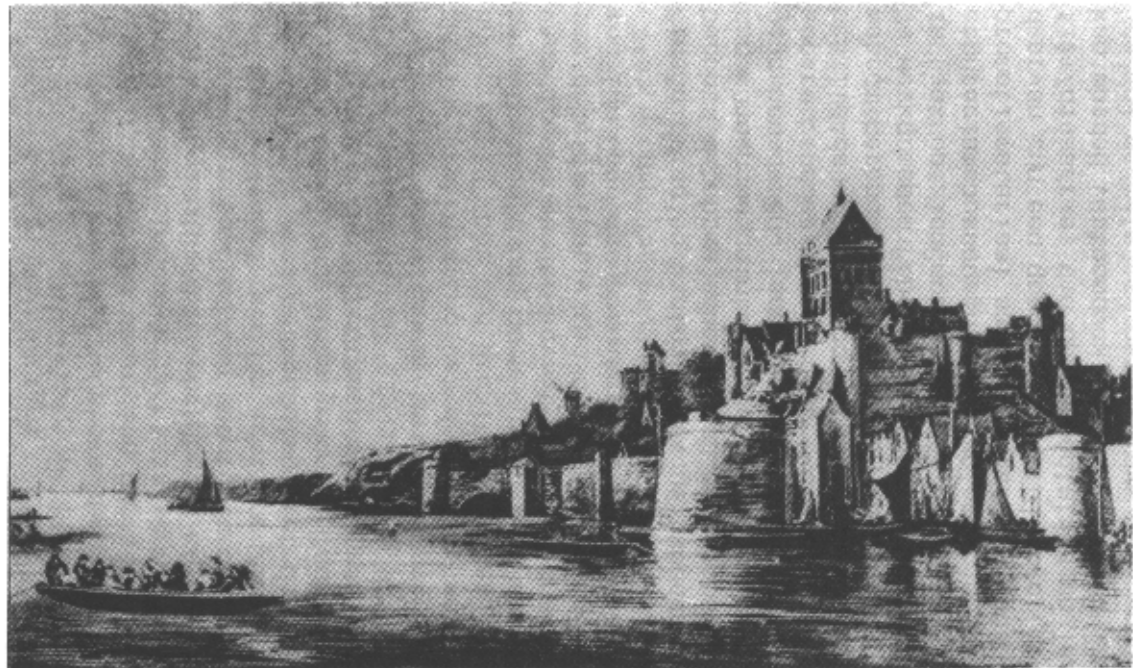
Een eerste onderzoek kan bestaan uit een bodemscanning of een infrarood-luchtfoto van het park. Eventuele interessante delen van het park kunnen daarna onderzocht worden. Dit zou kunnen gebeuren door de Universiteit of andere instanties die daarvoor bevoegd zijn.

De kosten hieraan verbonden, zouden weer deels via subsidies en sponsoring moeten worden opgebracht. Ook is het niet ondenkbaar dat een deel uit het fonds van de Valkhofvereniging komt. Als U dit leest is er op de jaarvergadering al een besluit gevallen over de financiering van het bodemonderzoek. Omdat de 'deadline' voor dit boekje net iets vóór de jaarvergadering lag, kunnen wij U hier nog geen zekerheid geven. Wie op de jaarvergadering is geweest, weet hoe het afgelopen is. Die eigen bijdrage gaat natuurlijk wel ten koste van het

herbouwfonds, maar dit onderzoek kan gezien worden als eerst fase van de herbouw. Bovendien brengt het onderzoek ons de beste publiciteit die we maar kunnen wensen: hiermee kunnen we de discussie over herbouw aanzwengelen. de zojuist genoemde werkgroep Publiciteit kan hierin bijdragen, door de pers in te lichten en verschillende instanties aan te schrijven. Wellicht raken deze instanties eindelijk eens geïnteresseerd in herbouw. Natuurlijk moeten we voor deze geïnteresseerden wel argumenten voor herbouw aandragen, en een compleet herbouwplan gereed hebben. Hierover dadelijk meer. Bodemonderzoek lijkt mij dus zeker geen weggegooid geld, maar juist een investering. Nogmaals zonder onderzoek is géén herbouw mogelijk, omdat het park de status van beschermd archeologisch monument heeft. Deze status kan er pas af, als het bodemonderzoek is afgerond.

Een vervolg op het bodemonderzoek kan het blootleggen van fundamenteën zijn; waar deze beschadigd of verdwenen zijn kunnen zij gereconstitueerd worden. We kunnen beter échte stevige fundamenteën hebben dan contouren: op fundamenteën kan doorgebouwd worden. Ook de putten kunnen in deze fase hersteld worden. Wellicht kunnen in deze fase al enkel gebouwtjes gerealiseerd worden, zoals de bitternoodzakelijke kapel-aanbouw of de ingangspoort. Deze bouwwerkzaamheden zouden door de werkgroep 'Herbouw' gecoördineerd kunnen worden; de werkgroep 'Publiciteit' kan weer voor de promotie zorgen (via de pers). Kunnen we, om wat voor reden dan ook niet alles blootleggen, moet toch in elk geval een begin worden gemaakt, want zo blijven we in het nieuws.

Zojuist heb ik al genoemd dat het opstellen van een compleet herbouwplan tijdens en na het bodemonderzoek noodzakelijk is. De werkgroep Herbouw zou dit in samenwerking met de Stichting en de Vereniging moeten uitwerken. Met een compleet herbouwplan bedoel ik, een

Valkhofburcht vanuit het Noordwesten. Schilderij: Jan van Goyen (1641)

plan van A tot Z, met daarin:

- **Volledig uitgewerkte bouwtekeningen: in het verleden is daar al een begin mee gemaakt. Zodra de bodem via scanning onderzocht is, kan de rest al worden ingevuld. Daarvoor hoeven we niet te wachten op de afronding van eventuele opgravingen. Goede bouwtekeningen zijn echt noodzakelijk; zonder tekeningen is ons herbouwplan niet compleet en wordt het nooit serieus genomen. Tegenstanders zullen dan van een 'luchtkasteel' blijven spreken.
- **Met behulp van de bouwtekeningen moet er een nauwkeurige kostenraming van de herbouw worden verricht bijvoorbeeld door een architectenbureau. Deze kostenberaming hoeft nog geen kosten voor de inrichting van de gebouwen te bevatten: deze zijn afhankelijk van de exploitatie van de burcht en moeten zoveel mogelijk door de gebruikers worden opgebracht.
- **Financiering en exploitatiemogelijkheden voor de burcht. Weten we eenmaal wat de herbouwkosten zijn, dan kunnen we geïnteresseerde financiers/sponsors gaan benaderen. Ieder soort sponsor heeft weer een andere benadering nodig. De kunst is nu om de verschillende groepen sponsors er van te overtuigen, waarom herbouw juist voor hen nuttig kan zijn! De werkgroepen Publiciteit en Financiën zouden deze taak op zich moeten nemen. Zij kunnen bijvoorbeeld een reclamebureau inschakelen om zo goed mogelijk promotiemateriaal samen te stellen. Voorbeelden daarvan zijn een goede kleurenfolder of een korte film/dia-serie, die op presentaties en lezingen kan worden vertoond.

Zodra de verschillende overheden (Ministerie van W.-V.C., Provincie en Gemeente) worden benaderd voor een financiële bijdrage, dan zullen we vooral de culturele en historische waarde van het herbouwde Valkhof moeten benadrukken. Ook moeten de economische voordelen van de herbouwde burcht voor de stad worden benadrukt. Het herbouwproject op zich, zal een aantal jaren lang een prima werkgelegenheidsproject kunnen zijn. De herbouwde burcht kan een enorme impuls voor het toerisme zijn, waar de gehele stad van kan opbloeien. Andere niet-private financiers kunnen bijvoorbeeld de Europese Gemeenschap zijn, en instellingen zoals het Anjerfonds.

De benadering van het bedrijfsleven moet uiteraard op een andere wijze plaatsvinden. Er moet worden uitgezocht of zij schenkingen aan het project, als reclamekosten of iets vergelijkbaars kunnen afschrijven. Een andere mogelijkheid is, dat bedrijven het gebouw zelf gaan gebruiken. Dit kan via verhuur, erfpacht of verkoop van bepaalde burchtdelen, uiteraard onder goede voorwaarden. De burcht is voor het bedrijfsleven ontzettend representatief: imposant, uniek van stijl, goed zichtbaar vanaf de Waalbrug en Waalkade en ideaal gelegen midden in het centrum! Een gedeeltelijk commercieel gebruik van de burcht lijkt mij verantwoord, omdat over de oorspronkelijke inrichting van bepaalde vertrekken weinig bekend is. Sterker nog, het lijkt me zelfs noodzakelijk om het gebouw op de lange termijn in stand te houden.

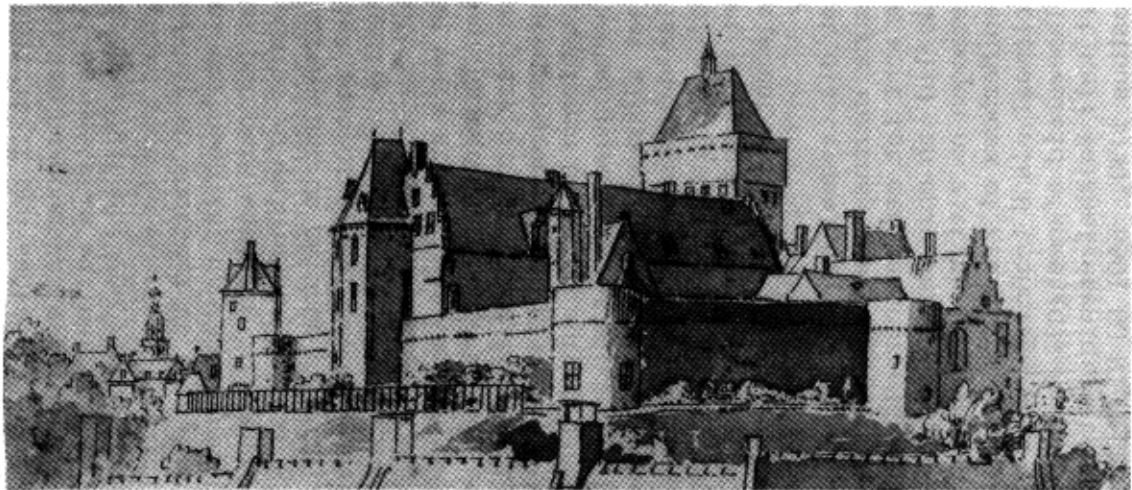
Het volgende voorbeeld toont aan hoe een kasteel verantwoord commercieel gebruikt kan worden. Meerdere bedrijven in ons land exploiteren kastelen en forten, waarin zij feesten in oude stijl organiseren. Dat is

een ontzettend succes; er bestaan in ieder geval heel lange wachtlijsten voor deelname.

Dergelijke bedrijven moeten toch wel brood in het Valkhof zien. Dit is natuurlijk de enige mogelijkheid tot commerciële exploitatie: andere bedrijven zouden er bijvoorbeeld ook kantoor kunnen houden. Ik ben er in ieder geval van overtuigd, dat de zakenwereld wel brood ziet in de burcht. Nogmaals, een (gedeeltelijk) zakelijk gebruik van de burcht lijkt mij verantwoord, en zelfs noodzakelijk voor het behoud op lange termijn. De overheid zal ook sneller medewerking aan herbouw verlenen, als duidelijk is dat er niet ieder jaar flinke subsidies moeten worden uitgedeeld.

In ieder geval moeten in de burcht een aantal vertrekken in originele stijl worden ingericht, zodat daar rondleidingen kunnen worden gegeven. Het publiek en de gemeente zullen dit ook verwachten. In het Duitse stadje Cochem aan de Moezel is dit eveneens gebeurd: hier is in de jaren '30 uit een troosteloze ruïne een fraaie burcht herbouwd! Deze bestaat uit 34 vertrekken waarvan er maar 8 authentiek zijn ingericht. Deze zijn verbonden via gangen en trappen. Tijdens de rondleiding krijg je als toerist toch het idee het gehele kasteel gezien te hebben.

Ruimten in de Valkhofburcht die niet goed geschikt zijn voor de genoemde exploitatiemogelijkheden, kunnen nog altijd als woningen worden verhuurd of verkocht. Te denken valt bijvoorbeeld aan de torens in de omwalling of de ruimte in het poortgebouw. Omdat hier in Nijmegen nog altijd een grote woningnood heerst, zullen er voldoende kandidaten voor deze woningen te vinden zijn. Het is in ieder geval uniek wonen, en het kan een deel van de financiën dekken.

Valkhof; uit het zuid oosten gezien. C.a. 1745. Met bruin penseel.
H.Spilman.

Tenslotte is het nog noodzakelijk, dat de werkgroep Publiciteit een aantal principiële bezwaren, die tegen een herbouw bestaan, uit de weg te ruimen. Het belangrijkste is wel het hardnekkige vooroordeel dat herbouw 'kitsch' zou zijn. Dit moet o.a. worden ontzenuwd door te wijzen op de economische waarde van het Valkhof en voorbeelden te noemen van plaatsen waar wél herbouwd is. Een ander veelgehoord bezwaar is, dat het park verloren zou gaan, en dat er in Nijmegen toch al zo weinig park is. Wij kunnen hiertegen aanvoeren, dat de herbouw slechts 30% van het parkoppervlak in beslag gaat nemen. Tussen de gebouwen lagen namelijk vroeger al grote pleinen. Het toeval wil nu, dat juist op deze open plaatsen de meeste bomen van het park staan! Deze gaan bij herbouw dus niet verloren. Na herbouw krijgen we dus een iets kleiner, knusser perk binnen de walmuren, die we bovendien kunnen laten begroeien met klimop. Er kunnen zelfs terrasjes binnen de muren worden gerealiseerd. Dit in plaats van het huidige kale wonderige park, dat bovendien niet altijd even veilig is. Herbouw is dus mijns inziens niet de nekslag voor het park. Eventueel kan de Valkhofvereniging er nog voor zorgen, dat ter compensatie het Hunnerpark, waar nu haast niemand komt, meer bereikbaar en aantrekkelijker wordt gemaakt.

Met dit verhaal heb ik globaal willen aangeven, wat -mijns inziens- de Valkhofvereniging kan en moet doen om echt tot een serieuze herbouw te komen. Heeft U als lid van onze vereniging interesse en doorzettingsvermogen om zitting te nemen in een van de Werkgroepen (Herbouw of Promotie) dan bent U van harte welkom! Helemaal als U technisch bent (tekenen of uit de reclamewereld afkomstig). Aanmelding of reacties op dit artikel: Valkhofvereniging t/v Werkgroep Herbouw, Postbus 1390, 6501 BJ NIJMEGEN.

HIER STOND CLAUDIUS

door: Hein van Brienem.

Natuurlijk heeft iedere Nijmegenaar als kind de latijnse woorden al gezien op het wit hekje bij de Valkhofkapel. Omdat een vertaling in het nederlands erbij hing, waren wij echt onder de indruk van de geschiedenis die zich hier had afgespeeld! Toch bleek in die tijd al; we spreken nu over zestig jaar geleden; dat het stadsbestuur weinig interesse toonde om de historie verder te promoten. Daarom 'rommelde' het reeds hier en daar! Een fraai voorbeeld hiervan is een toevallig bewaard gebleven rijmpje uit 1935. De maker, een puber van 14 jaar, schrijft vrijmoedig over wat hem 'dwars' zit. (Het Nimweegs was toen nog algemeen in gebruik.)

'T FALKHOF.

Minse, hè jullie ècht wel's gehöörd
Wa hier vroeger allemaol is gebeurd?
Soldaote üt Rome liepe hier rond!
Oek 'n Claudius, die te knårse stond!
Nimwege was 'n belangrijke stad,
Die oek nog 'n burcht het gehad!
Keizers en Koninge' wonde döar;
Ik nüm so efkes mar 'n pöar:
Köarel, Bärbarossao, en Alibert
Die bijna gefange genome werd!
Oek Köarel vijf, en Filips twee,
beleefde' hier hun wel en wee!
Wa laoter, ien de franse tied,
Rakte Nimwege sien burcht kwiet!
En vandaog wördt alenig nog mar bekend
De 'hoempa-herrie' üt de musikaole tent!
Nimwege, -wöardeer- toch de geschiedenis
Die op't Falkhof te fienden'is !!

Waarschijnlijk ontdekte deze jonge Nijmegenaar in 1935 al de sluiers die moedwillig over het Valkhof werden getrokken na de afgewezen herbouwplannen van Ch. Estourgie en Ivens. De krampachtige kritiek en negatieve beoordelingen hierbij, brachten natuurlijk ook schade toe aan de historie!

De laatste regels van het bewaard gebleven rijmpje: 'Nijmegen, 'WAARDEER' toch de geschiedenis die op het Valkhof te vinden is'.. zijn als een pijl die midden in de roos geschoten werd!

Nu 1992, sukkelen de stadsbestuurders nog altijd over het zelfde paadje verder, terwijl toch om hen heen zich grote veranderingen aan het voltrekken zijn! De Europese eenwording maakt immers de Valkhofgeschiedenis steeds belangrijker....

Een Europese geschiedenis bezitten in een verenigd Europa; dat is niet niks! Iedereen met een klein beetje zakelijk inzicht ziet direct de grote mogelijkheden!

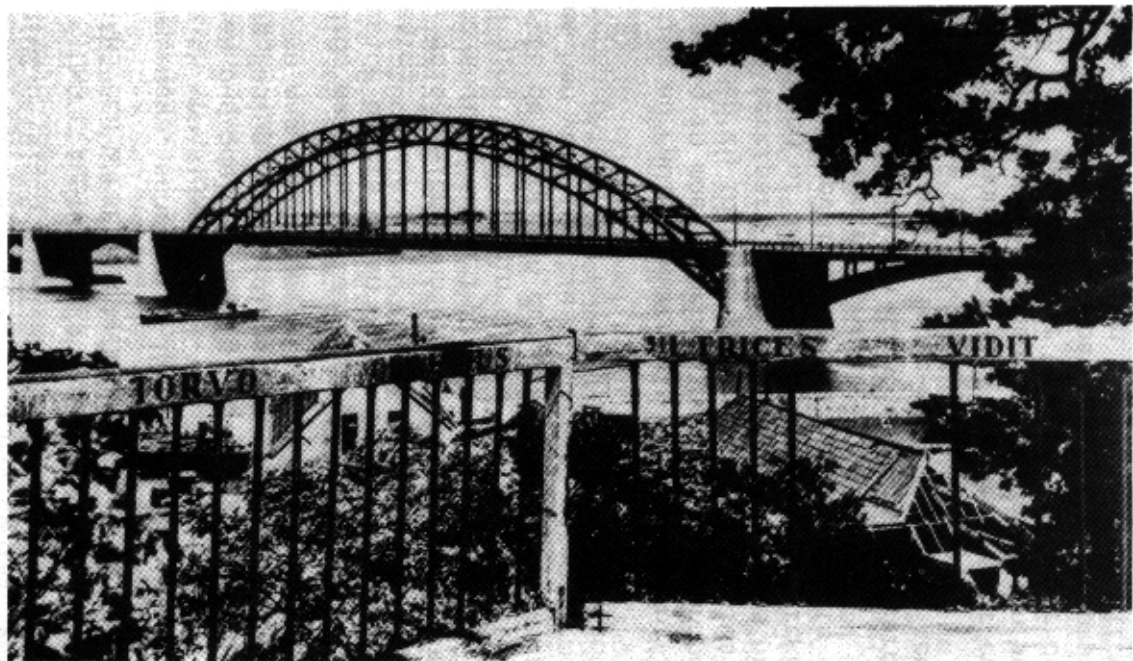
De zeer vele bezoekers in de St. Nikolaaskapel op het Valkhof, en dat zijn er per jaar nogal wat, verbazen zich erover dat Nijmegen zo weinig met die enorme historie doet!

Ziet U, hier liggen nu de wortels waaruit onze vereniging de moed krijgt om door te zetten!

Maar ja, U weet het, ook Claudius stond hier al te 'knarse-tanden'! Wacht eens even; of hij nu precies hier heeft gestaan is weer een ander probleem!

Maar deze 'uitzoekerij' zullen we maar aan de 'Zeer geleerde Heren' overlaten. Waar nu echt de sporen van zijn sandalen te vinden zijn is voor ons niet zo belangrijk! Hij moet hier ergens geweest zijn en dat maakt nu juist de wijde omgeving interessant!

Het hekje bij de kapel geeft hierover duidelijk informatie en wel zwart op wit! Er staat te lezen:

Het beroemde hekwerk op het Valkhof met vermelding dat 'hier' Claudius zich stond te ergeren. Foto: Antoon Janssen. (1962)

HIC STETIT HIC FREDENS AQUILAS HIC LUMINE TORVO
CLAUDIUS ULTRICES VIDIT ADESSE MANUS.

HIER STOND CLAUDIUS; HIER ZAG Hij KNARSE-TANDEND DE
ADELAARS DER WREKENDEN NADEREN.

J. Timmermans, schrijft in 1946 hierover in zijn boek
'Kroniek van Nijmegen'; '...Claudius Civilis stamde
uit een oud adelijk Bataafs geslacht. Met zijn broer
Julius Paulus had hij dienst genomen in het Romeinse
leger en was opgeklimmen tot hoofdman van een cohort..'

Claudius was dus uit deze streken afkomstig. De namen
van beide broers wijzen naar een Romeinse omgeving en
opvoeding.

Bij de soldaat-landgenoten waarover Claudius het bevel
voerde heeft hij natuurlijk behoorlijke invloed gehad.
Alles ging goed tot in de tijd van Keizer Nero, deze
beperkte de macht van de Bataafse legeraanvoerders en
ontnam hen vele functies. Oorzaken waren vermoedelijk
de grensproblemen en het daaruit voortvloeiende wan-
trouwen.

Claudius en Paulus kwamen als hogere legerofficieren
al spoedig in moeilijkheden. Beschuldigd van hoogver-
raad werden zij in Rome gevangen gezet. Paulus werd
schuldig verklaard en veroordeeld, Claudius had kans
gezien op een of andere manier de zaak te rekken en
werd onder de opvolger van Keizer Nero zelfs vrijge-
sproken en in zijn rang hersteld.

Door een machtsrijd in Rome, ontstond ook verdeeld-
heid in de Noordelijke leger-eenheden, waar tenslot-
te een complete opstand tevoorschijn kwam.

Al gauw was Claudius Civilis hier de leider en leger-
aanvoerder, grote gebieden kwamen onder zijn beheer.
Maar in Rome was men daar niet zo van onder de indruk
er werd onmiddellijk een betrouwbaar legercorps onder
Ceriakis naar het noorden gestuurd om de uit de hand-

gelopen situatie te regelen en weer orde op zaken te
stellen. Claudius kon deze vakkundig uitgevoerde 'op-
ruiming' niet tegenhouden. Het ene gebied na het an-
dere moest hij prijs geven en zijn macht werd steeds ge-
ringer, hij zag tenslotte in dat alleen een wapenstil-
stand de enige mogelijkheid bood om te overleven.
Of hij nu hier op het Valkhof knarsetandend dit besluit
nam is dus niet bekend, wel bleek dat hij weer een
handige jongen was, want na de direkte onderhandelinge-
n met zijn tegenstander Cerialis, leven de Bataven
weer als brave onderdanen beschermd door de Romeinen
rustig in hun landstreken. En Claudius? Die zal er wel
een goed betaald baantje aan hebben overgehouden, zo-
iets is in de politiek nu eenmaal altijd gebruikelijk!
Om nieuwe moeilijkheden te voorkomen werd wel vanaf
die tijd(±70) het Romeinse tiende legioen in Noviomagus
gelegerd, zodat de gebieden hier voortaan solide be-
waakt bleven.

Voor Nijmegen werd deze gebeurtenis het begin van een
nieuw tijdperk. De enorme aantallen soldaten brachten
hier leven in de brouwerij, de handel bloeide, de stad
groeide, iedereen had er voordeel van.

Zonder het zelf te weten is Claudius nu juist hierdoor
voor Nijmegen van grote betekenis geworden. Zijn rebel-
lie werd immers voor de stad een aanzet naar een
nieuwe periode. Daarom mag zijn naam gerust vermeld
blijven op het Valkhof; er hebben hier allerlei Euro-
pese 'Grootheden' rondgelopen en daar mogen wij gerust
een beetje mee pronken!

Zo komen wij dan weer vanzelf bij het rijmpje uit 1935 te-
recht: 'Nijmegen waardeer toch de geschiedenis die op
het Valkhof te vinden is..' Ziet U wel, dat is het!
Dit even als geruststelling, de 'dichter' leeft nog
en is lid van de Valkhofvereniging... Zou toch niet
anders kunnen?

Dank U voor Uw aandacht!

In het kader van een 'P.A.N.' festival, klonken op zaterdag-morgen vijf en twintig april, vanaf tien uur tot half een in de middag, door de Valkhofkapel gregoriaanse gezangen. Een, in korte tijd voor het festival samengestelde schola (allemaal jonge lieden), hielden hier hun generale repetitie.

Zij brachten; terwijl de laatste oneffenheden werden bijgeschaafd; onder meer de Introitus van de Pinkstermis en het 'Victimæ paschali laudes', de Sequentia uit de hoogmis van het Paasfeest ten gehore. Deze prachtige latijnse gezangen moeten 'hier' in de middeleeuwen zeker vaak geklonken hebben.

De koorleden verkozen de vochtige koude kapel boven een droge verwarmde zaal aan de Lindenberg; in dit duizend jaar oude gebouw immers kwamen de historische kerkgezangen véél beter tot hun recht, dit bleek de algemene opinie!

Na afloop zei een der jonge zangers nog tegen mij: 'Het is werkelijk een belevens, even buiten het lawaai van alledag, in deze mystieke ruimte te mogen zingen.., merkwaardig sprak de tekst mij hier nu veel meer aan..!'

Ik moest hem gelijk geven, ook voor mij en de andere toevallige hoorders, was het een uniek gebeuren deze prachtige gezangen die toch onverbrekkelijk met Pasen en Pinksteren verbonden waren weer eens te horen. Met een gevoel van heimwee heb ik ze zachtjes meegezongen!

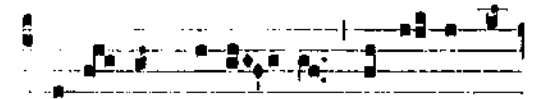
Hein van Brienen.

Blz 17; Begin van de latijnse gezangen op Pinksteren.
(Graduale Romanum 1943)

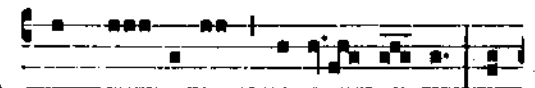

DOMINICA PENTECOSTES

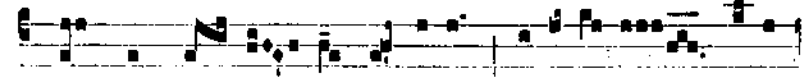
Introitus. 8.

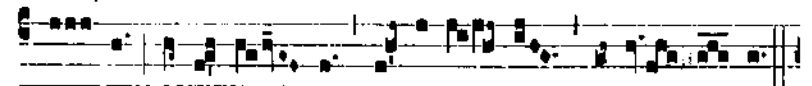
PIRI-TUS Dómi-ni * replé-vit or-

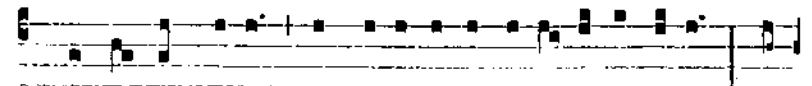
bem ter-rá-rum, alle-lú-ia: et

hoc quod cón-ti-net ómni-a, sci-énti-am habet

vo-cis, alle-lú-ia, al-le-lú-ia, alle-lú-ia.

Ps. Exsúrgat De-us, et dissi-péntur in-i-mí-ci e-jus: * et

INLEIDING OP TWEE MERKWAARDIGE ARTIKELEN

door: H.v.Brienen.

Teruggrijpen in de geschiedenis, is onmiddellijk contacten vinden met de religie. Kerk en wereld waren in de middeleeuwen onverbrekkelijk met elkaar verbonden. Heersers, Koningen en Keizers blijken in die tijd er zich duidelijk van bewust dat zij een 'opdracht' te vervullen hadden, door God zelf op hun schouders gelegd.

De opvoeding en opleiding voor deze 'taak' begon al zeer jong door monniken of geestelijken en drukte dan ook een stempel op het gehele verdere leven. De doordachte, plechtig aangekondigde uitspraken en vaak pas na een meditatie genomen beslissingen, geven aan hoe handelen en denken door religie bepaald werden.

Zeker, er waren natuurlijk ook minder serieuze heersers, die vaak eenvoudig de mentaliteit niet bezaten om moeilijkheden waarmee zij geconfronteerd werden te overwinnen of diplomatiek te regelen. Toch ziet men ook hier duidelijk hoe kerk en wereld in elkaar vervlochten waren.

Immers, God waarvan alles was uitgegaan straalde nog steeds in de schepping door en gaf deze doorlopend nieuwe impulsen. Die geest (in de Bijbel 'Gods-engelen' genoemd) kon zich in iemand kenbaar maken, deze mens werd zich dan bewust van een 'opdracht' die hij moest uitvoeren.

De eeuwwisseling werd bij dit diep religieus denken gezien als een soort controlepunt waar verantwoording moest worden afgelegd. Velen meenden hier zelfs het wereld-einde te zien.

In onze tijd van vervlakking en normvervaging lijkt de

conclusie in het boek 'Anno Domini 1000 - Anno Domini 2000' van Dr. L.de Graaff misschien wat zwaar op de hand of overdreven. Zeker het -is- 'zware kost' waarschijnlijk alleen bedoeld voor moedige lezers.

In deze tijd naderen wij opnieuw een eeuw-wisseling het jaar 2000. De techniek is breed in de opmars, aan engelen geloven wij allang niet meer, de natuur om ons vervuilt steeds verder, Pers en T.V. brengen de twijfels in de huiskamer terwijl het 'gouden kalf' steeds meer aanbeden wordt.

Bestaan er echt wel zekerheden? Hebben een Moeder Theresa, of een Gorbatsjov (wij noemen er slechts enkele) misschien toch een 'opdracht' omdat zij bij zo velen de ogen openden?

Vanuit dit 'heden' gezien, is het boek van De Graaff zeker 'eigenaardig'.

In twee komende artikelen zal hierover veel uit de doeken worden gedaan. Het eerste; (schrijver hiervan is Bert Kolkman) belicht Otto III en zijn moeder Keizerin Theophano. In het komende periodiek volgt dan het leven van Hendrik III, die eveneens voor Nijmegen van grote betekenis was. (schrijfster Ria v. Loenen)

Bij het lezen zult ook U zeker vanuit het 'nu' uw conclusie trekken, vergeet U echter hierbij niet dat in deze merkwaardige artikelen over een tijd wordt gesproken toen ieder mens vèèl dichter bij natuur en mystiek leefde dan wij vandaag.

Het besproken boek: Anno Domini 1000 Anno Domini 2000 door Dr. J. de Graaff is in 1977 uitgegeven door Kok in Kampen.

door: A.D.Kolkman.

Toen ik op zaterdag 15 juni 1991 met familieleden een wandeling op het Valkhof maakte, stond voor de gesloten deur van de St.Nicolaaskapel een ouder echtpaar. Vooral de man maakte zo'n teleurgestelde zo niet ontstelde indruk, dat we in een gesprek kwamen. 'Mijnheer' zei hij, 'wij komen speciaal uit Hattem omdat hier vandaag precies duizend jaar geleden iets heel belangrijks gebeurd is en nu is deze deur gesloten en er is blijkbaar niemand die het wat kan sche-len'. Hoewel ik de preciese datum niet wist, kon ik zeggen dat hij ongetwijfeld de sterfdag van Theophano bedoelde. Bovendien veronderstelde ik dat de deur juist gesloten was in verband met de herdenking.

(Dit was juist, de Valkhofvereniging organiseerde die dag een tocht naar Recklinghausen en Essen waar in de Münsterkerk een Theophano-herdenking zou plaatsvinden in samenwerking met Nederrijnse geïnteresseerden.Red.)

De Valkhofbezoeker stelde zich voor als Dr. F. Graaff en vertelde dat hij in zijn boek: 'Anno Domini 1000- : Anno Domini 2000 ' over de grote betekenis van Keizerin Theophano had geschreven. In de loop van het gesprek was hij verbaasd 'dat ik er zo veel van wist', wat voor een lid van de Valkhofvereniging niet zo bijzonder is.

Al met al ging het echtpaar aanzienlijk opgemonterd naar Hattem terug.

Inmiddels heb ik zijn boek gelezen, dit mag best indrukwekkend genoemd worden en het heeft me zo geboeid dat ik wil proberen er in dit artikel iets van weer te

Binnenzijde Valkhofkapel opname uit 1987.
(Foto: Antoon Janssen)

geven.

De schrijver is hervormd predikant en studeerde theologie met hoofdvak wijsbegeerte. Zijn publicaties gaan vooral over cultuurfilosofische onderwerpen. Hij wijst er in dit boek op dat het voor ons 'laat-geborenen' moeilijk is om de invloed van het transcendente op de geschiedenis waar te nemen. Men stuit op vragen die niet binnen het kader van de historische wetenschap beantwoord kunnen worden. De tijdgeest trekt een horizon, waarachter de tijdgebonden blik niet doordringt. Daardoor kan men ook de ware verbanden die binnen de horizon liggen niet zien. En bestempelt men wat ooit binnen een ruimere horizon lag als verouderd of bijgeloof. Het relativiseren van onze eigen veronderstellingen en het ernstig nemen van die andere tijden opent wijde perspectieven voor de cultuurgeschiedenis.

Het interessante in dit boek zijn die wijde perspectieven. Het is jammer dat zowel het doel als de omvang 'Valkhofnieuws' niet toelaat om daar diep op in te gaan. Daardoor kunnen de gedachten van de schrijver soms ongeloofwaardig of vreemd gevonden worden, maar in het boek worden ze degelijk onderbouwd.

In de Bijbelse openbaring wordt gezegd dat de volkeren en hun culturen, in tegenstelling tot het volk van Israël, geen directe relatie tot de Schepper, de God van Israël, hebben. De volkeren hebben hun goden. Dat zijn echter geen ficties of projecties, zoals vaak wordt voorgesteld, maar engelen-wezens, die de Schepper als bemiddelaar tussen Hem en de volkeren heeft aangesteld. Zo blijft het 'heden der genade', waarin het heil tot de mens kan komen, hem nog geschonken. Deze 'goden', in het boek Daniël 'vorsten' genoemd, kunnen de verbinding tussen hemel en aarde soms ook hinderen. Zie b.v. Psalm 82.

Als in de oer-christelijke beschaving de onmiddellijke

relatie met God, minder innig wordt, gaat daar ook een engelenwezen als bemiddelaar optreden. Op den duur heeft er een accentverschuiving van de bemiddelaar naar God plaats. Toen het oude Romeinse Rijk de ondergang nabij scheen, heeft Constantijn hulp gezocht bij die 'God der Christenen'. Vanaf dat ogenblik is de eenheid der kerk en die van het Romeinse Rijk dezelfde. In die eenheid van die Christelijke cultuur worden de contouren van de staat Gods op aarde, de civitas Dei, openbaar. Die eenheid of oecumene had niet in de Paus, maar in de Keizer gestalte gekregen en na de splitsing van het Romeinse Rijk in oost en west wil de God van de oecumene de eenheid der Christenheid weer herstellen in een hernieuwd Keizerschap.

De tiende eeuw laat een ongekend verval van de Christenheid zien. Duizend jaar heeft het de tijd gekregen om de Godsstaat te verwezelijken. Nu overvalt hen een grote schrik. De ingewijden beseffen dat het oordeel aanstaande is en ook het volk heeft daar een intuïtie van. Het Keizerschap dat in Otto-I- was hersteld, doet dan een krachtige poging om de eenheid van de oecumene te vernieuwen en zo het oordeel af te wenden. Als apotheose in de regering van Otto-I- wordt in 972 het huwelijk ingezegend van zijn opvolger Otto de tweede met Theophano, de dochter van de Byzantijnse Keizer Romanus II. (De schrijver acht de mening dat Theophano niet de dochter van de Keizer zou zijn zeer onwaarschijnlijk.)

Ook het leven van de geniale Otto II openbaart, dat de God van de oecumene, de God van het avondland, in hem handelt. Maar het belangrijkste moet nog komen. Daartoe wordt uit hem, de Keizer van het westen en Theophano, de dochter van de Oostromeinse Keizer, een zoon geboren, die al door de geboorte de eenheid van de gehele Christenheid vertegenwoordigde. De laatste

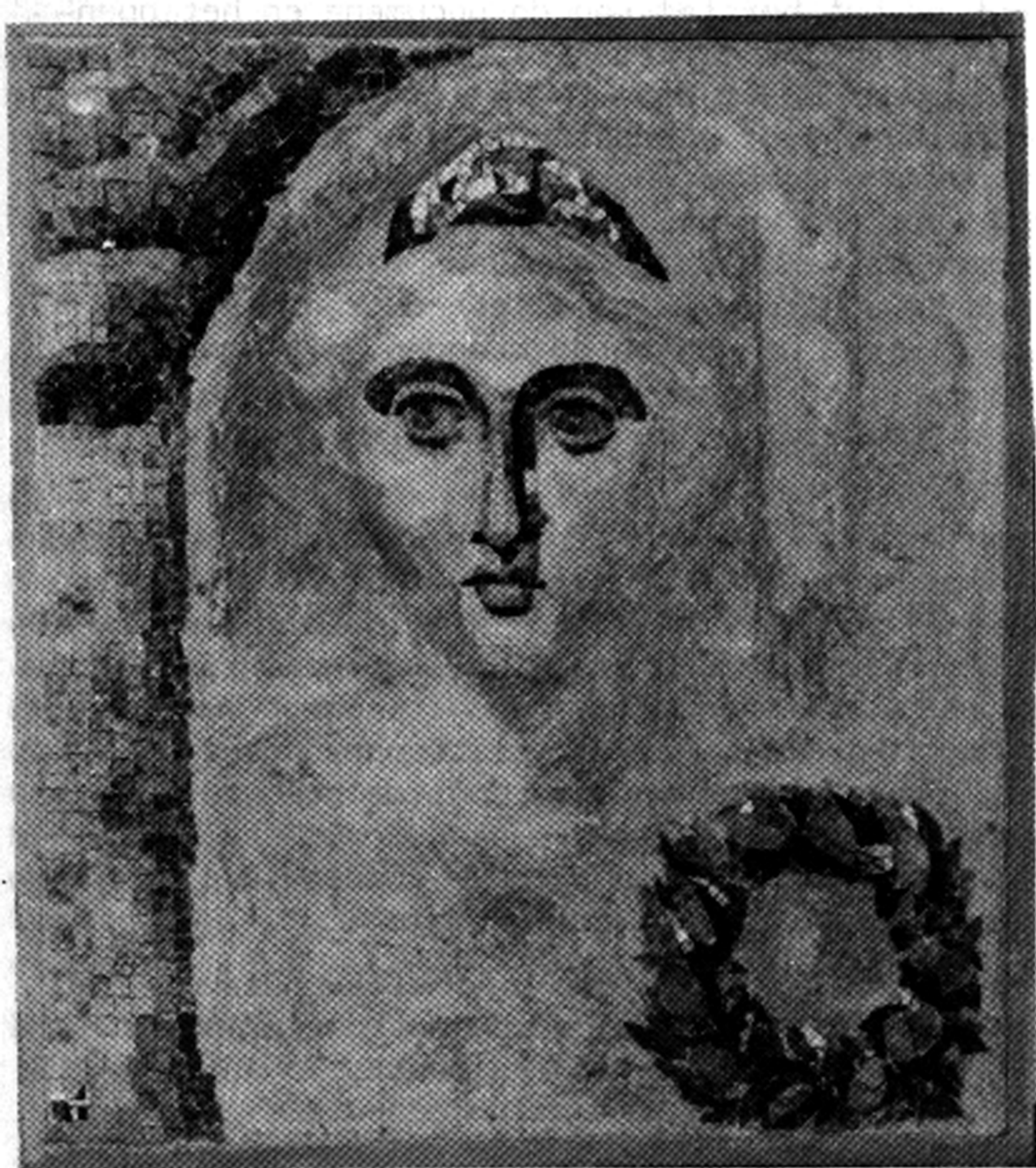
en grootste poging, die de God van het avondland aanwendde om het oordeel over de christenheid af te wenden moest in Otto III gedaan worden. Of was Otto III zelf een incarnatie als een 'behoeder' van het avondland? De schrijver noemt verschillende aanwijzingen daartoe. Ook de latere Paus Silvester II heeft in de jonge Otto iets 'goddelijks' gezien. En de naam van zijn moeder, Theophano, betekent letterlijk: 'het verschijnen van God'.

Otto II heeft een belangrijke beslissing moeten nemen om de mogelijkheid tot de afwending van het oordeel over de Christelijke cultuur open te laten. Het zou te ver voeren om daarop in te gaan. Theophano heeft die beslissing geëerbiedigd.

Als regentes heeft zij er later voor gewaakt, dat de Keizerlijke en Koninklijke rechten ongeschonden voor haar zoon bewaard bleven. Ongetwijfeld heeft zij het geheim van Otto III gekend en van zijn vroegste jaren hem zijn afkomst en roeping indachtig gemaakt. Zij koos zijn leermeesters; de Byzantijn Nonantula, die hem de oostromeinse traditie bijbracht waarmee Theophano zelf al was begonnen, Bernhard van Hildesheim, die hem de westerse overlevering onderwijst en Gerbert van Reims, de latere Paus Silvester II, die Otto inleidt in de hogere eenheid van West en Oost. Maar hoe belangrijk de leermeesters ook waren, het middelpunt van opvoeding bleef de moeder, Keizerin Theophano.

Haar unieke persoonlijkheid, de reinheid van haar wandel, haar grote begaafdheid, moeten wel grote invloed op Otto III gehad hebben. Theophano heeft het Imperium in een zeer moeilijke tijd moeten besturen en het ongeschonden voor haar zoon kunnen bewaren.

Toen Keizerin Theophano op 15 juni 991 op het Valkhof stierf was Otto nog geen elf jaar. Nog geen 15 jaar neemt hij de regering zelf op zich. Al zijn daden zijn

Mosaik-voorstudie van Keizerin Thephano (Pantaleonskerk)
Foto: Antoon Janssen.

Dit mosaik was tijdens de herdenking in 1991 in de Nikolaaskapel op het Vakhof te zien. De Hl. Nikolaas was de patroonheilige van de keizerlijke familie.

gericht op het herstel van de oecumene en het openbaar maken van de civitas Dei op aarde. Meer dan enige voorganger heeft Otto III het ogenblik van de verwezenlijking van de 'Godsstaat' nabij gebracht. Zijn daden zijn van een haast bovenaardse glans. Hoewel naar leeftijd nog een knaap, leidt hij het gehele Rijk en is hij een groot veldheer. Zijn levenswijze herinnert ook aan het bovenaardse. Niet alleen door grote daden wil hij de civitas Dei op aarde brengen, als hoofd van de oecumene wil hij boete doen voor de ongerechtigheid der Christenheid. Hij bedrijft de uiterste ascese, tot geselingen toe.

Het zou opnieuw veel te ver voeren om op de geschiedenis van Otto III en de meta-historische achtergronden die de schrijver aanvoert in te gaan. De conclusie is echter dat de Christenheid weigert zich te bekeren en dat Otto de straf van de eeuwige Rechter op zich ziet aankomen. Dat dit plaatsvervangend offer van de god van het avondland door de hoogste God is aanvaard blijkt uit het feit dat de critieke datum, de zonnwende van het jaar 1000, zonder vernietiging van de Christenheid is voorbijgegaan.

Maar het vonnis over 'de god van het avondland' wordt voltrokken. Op de dag dat de Byzantijnse prinses waarmee Otto zou trouwen in Italië landt, 23 januari 1002, sterft Otto plotseling. Met zijn dood is de eenheid der oecumene voorgoed verbroken. De dood van Keizer Otto III heeft op de Christenheid zo'n indruk gemaakt dat men de ondergang van de wereld nabij achtte. Men had verwacht dat Otto III het oordeel zou afwenden.

Onmiddellijk na zijn dood heeft een tijdgenoot geschreven:

'..Dat de wereld rouw bedrijve, dat Rome rouw bedrijve, dat de Christenheid treure..'

'..Dat geen gezang te Rome klinge, dat het Keizerlijk paleis krije!..Onder de afwezigheid van de Keizer zijn de eeuwen in verwarring. Terwijl onze Otto sterft verrijst de dood in onze wereld.

De hemel heeft zijn aangezicht veranderd en de aarde haar uiterlijk..De wolven zullen het volk verslinden, het einde van alles, zal zijn! Weldra zal de hemel instorten en zullen elementen vergaan..'

Meteen na het jaar 1000 treden er in de Christelijke beschaving talrijke nieuwe verschijnselen op. daaronder zijn de leer der transsubstantiatie en de Maria-verering. Wat nog in de wereld over is van de goddelijke aanwezigheid van weleer krijgt in de consecratie een nieuwe glans. De moeder gods bemiddelt tussen natuur en bovennatuur; zij is de middelares van het avondland na het jaar 1000. In dezelfde tijd worden de abstracte arabische cijfers ingevoerd, waardoor aan de getallen hun symbolische betekenis werd ontnomen. Ook het astrolabium werd ingevoerd. Daarmee konden de hoeken van de hemellichamen gemeten worden en kwamen tot de bolvormige aarde, waarmee het zicht op de God die heerst tot de einden der aarde en die aarde elke morgen nieuw maakt, verloren ging.

Het boek behandelt de geschiedenis tussen de jaren 1000 en 2000. Aan de basis daarvan stonden twee belangrijke figuren: Theophano en Otto III. De schrijver ziet in het offer van Otto als navolger overeenkomst met het grote offer van Jezus, en in Theophano, de moeder, een navolging van Maria. Het boek maakt duidelijk hoe groot de teleurstelling van de schrijver was, toen hij op 15 juni 1991 de deur van de Nicolaas-kapel gesloten vond.

Anno Domini 1000; Anna Domini 2000, geschreven door Dr.J.de Graaff is in 1977 uitgegeven door Kok in Kampen.

SAGEN EN LEGENDEN IN NIJMEGEN

Op maandag 20 april (2e Paasdag) kon men in Nijmegen opnieuw een 'Sagen en legendenroute' volgen door de binnenstad. Op punten waar zich vroeger opmerkelijke voorvallen afspeelden werd dit dan ook verteld.

U kunt begrijpen dat het Valkhof in deze route een belangrijke plaats kreeg omdat juist hier ontelbare interessante gebeurtenissen plaats vonden.

Voor de Valkhofvereniging was dit een uitstekend moment om het nu wat luxer herdrukte succesboekje: 'Twaalf Valkhofverhalen'. 'Een romantische wandeling door een geschiedenis van twee-duizend jaren' in de publiciteit te brengen.

Via streekpers, -radio en een aanbieding bij de 'Vips' tijdens de start 'smiddags, lukte dit dan ook uitstekend. Van twee tot zes uur bezochten een kleine duizend nieuwsgierigen de kapel, waar elk uur de geschiedenis van deze historische plaats werd verteld. De spreker benadrukte steeds dat Nijmegen hier enorme mogelijkheden heeft liggen en deze Europese geschiedenis niet onder stoelen of banken moet wegschuiven omwille van 'prestige-objecten'!

Jammer was dat uit de directe omgeving van het Valkhof nogal wat rumoer overkwam. Er was een z.g. 'paasmarkt' aan de orde met een enorm aanbod van bulderende luidsprekers.

Toch kunnen wij tevreden zijn, er werden veel boekjes verkocht en vooral nieuwe leden ingeschreven.

Het promoten van de Valkhofgeschiedenis; een van onze doelstellingen; werd deze dag zeker waargemaakt!

Conclusie:

Het gebeuren is beslist voor herhaling geschikt, maar dan wel zonder popmuziek op de achtergrond.

Hein van Brienem.

TWAALF VALKHOF VERHALEN

EEN ROMANTISCHE
WANDELING
DOOR DE HISTORIE VAN
TWEEDUIZEND JAREN

Opnieuw verschenen in 2e druk:
'TWAALF VALKHOFVERHALEN'; een romantische wandeling
door een geschiedenis van 2000 jaren. (H.v.Brienem)
Nu in luxe uitvoering, slechts; 8.95 !

DE UITERLIJKE VORM VAN DE BURCHT

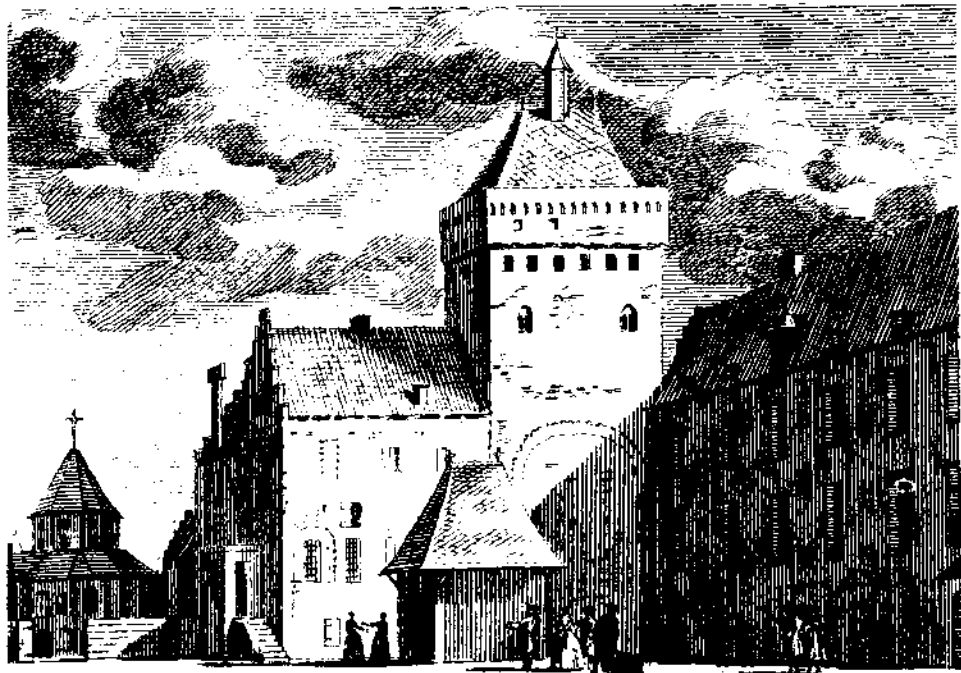
Door H.v.Schevichaven.

De uiterlijke vorm van onze burcht, zoals hij zich vertoonde in de 17e en 18e eeuw, is wel bekend door de schilderijen van Van Goyen, de prenten van Arkstee en andere werken, vooral door twee uitstekende kopergravures van Hendrik Hoogers.

Minder goed zijn wij ingelicht omtrent het grondplan in de verschillende tijdperken. Want hoewel de oudheid kundige; In de Betouw, die de sloping bijwoonde, vond, dat het '...der moeite waardig geweest zou zijn, dat bij de ontbloting de ligging der grondslagen nauwkeurig en meetkundig was opgenomen, om zich een begrip der gedaante van de eerste stichting te kunnen maken...' bleef om onbekende redenen, ons niet bekend, heeft hij zich die moeite niet getroost, noch anderen ermede belast.

Het enige 'grondplan', als men het zo noemen mag, dat thans nog van het gebouw bestaat, is een opname uit 1726, ten behoeve van leidekkers gemaakt, de welbekende reproductie in Dr Plath's; Valkhof van Nijmegen, waarvan het oorspronkelijke berust in het Rijksarchief van Gelderland.

Uit dit plan blijkt, dat de zogenaamde Reuzentoren nagenoeg in het midden stond. Men mag aannemen, dat dit gebouw uit de tijd van Karel de Grote dagtekende, de 'Bergfried' van diens gebouw vormde. Zulk een toren had muren van 5 tot 15 voet dikte. Volgens de schaal van het bovengenoemde plan zouden de afmetingen ongeveer 15 bij zeven Mtr bedragen. Het is waarschijnlijk dat Karels stichting verder bestond uit een palatium publicum, d.w.z. een ruime zaal voor regeringsaangelegenheden, een woning voor de vorst en zijn hofhou-

Valkhof, binnenplein direkt na de ingangspoort. Middenin, het bekende puthuisje.

ding, een kemenade, keukens, bakkerij, brouwerij en dergelijke inrichtingen. (....)

Het geheel was in dier voege gebouwd, dat een ruime open plaats overbleef. Op dit voorterrein, hadden in de middeleeuwen, ridderspelen plaats, zoals bijvoorbeeld in 1429, toen de Hertog op de zondag na Pinksteren 'Opt huys gesteken had' en de stad hem een gelag van 9 Rl.gulden schonk. Ook tweekampen, in 1397 tussen Johan van Wachtendonck en Hendrik van der Beet De 'ampioenen streden in een ruimte gevormt door 'staken en touwen' Opnieuw had hier een gerechtelijke Twee-kamp plaats in 1411, tussen Hendrik van Heze en Sander Lauwart. Laatstgenoemde schijnt voor en of ander recht van Nijmegen gestreden te hebben.

De stad had voor 100 Kronen een hengst gekocht van Herbert van Oye, om die aan de Hertog te schenken, '..updat syne Ghenaden den camp upnemen wolden..' De Hertogen van Gelre en van den Berg met hun vrienden waren hierbij tegenwoordig.

Een ringmuur die langs de rand van het plateau liep, uitgenomen aan de noordzijde, waar de gebouwen stonden, sloot het plein in. In de 17e eeuw moet deze muur nog voorzien zijn geweest van drie ronde en vier halfronde verdedigingstorens, doch het plan van 1726 vertoont slechts twee gedekte en twee open torens. Deze versterkingen waren te allen tijde een doorn in het oog der woelige Nijmegenaren. Toen in 1393, na onenigheden, een verzoening plaatsgreep met de Hertog van Gelre, bedong de Magisstraat, dat de torens in de muur onversterkt zouden blijven, en dat de Burggraaf niet meer dan 20 ruiters als begeleiding door de stad mocht voeren. Bij een der meermalen voorkomende geschillen tussen Karel van Egmond en de burgers van Nijmegen, togen op 2 januari 1526 de

burgemeesters, en de meesters van het Claasgilde, van de ambten en van de Broederschappen, vergezeld van een aantal burgers '..opt Hooff ende die paerten aldaar witte haeken geboort' (zij waren dus duidelijk vijandig gebied binnengedrongen!) Drie jaren later laat de Hertog de burcht met een binnenmuur versterken. Dit was de muur, die op de gravures van Arkstee, 'Den tweeden Omgang' wordt genoemd, doch deze is op het plan van 1726 niet aangegeven.

Op 11 mei 1580 gaf de stadsraad de Koninklijke rentmeester Snab, het bevel de poorten en deuren van het Hof (zo werd de Burcht meestal genoemd), dag en nacht open te laten staan, '..min of meer als andere borghershuyzen syn..' Om het inlopen van de in de stad rondwalende varkens te verhinderen, zou tijdens de nacht in plaats van poortdeuren een staket, op kosten der stad geplaatst worden, overdag kon men die dieren met jagen wel buiten houden, vonden de Heren. Een dag of wat later (25 mei) kwam een deputatie uit de stadsraad met Johan van Nassau spreken over verschillende zaken van stedelijk belang, o.a. werd de ontmanteling van de burcht verzocht. Op dit verzoek gaf de Vorst dit verstandige antwoord:

'Ik weet, dat men menig ding met haast heeft afgebroken, dat men later met grote kosten weer moest opbouwen..! Dat die muren nog maar staan, mocht het de vijand gelukken zich van de burcht meester te maken, dan is niets gemakkelijker dan met het geschut van de stad het gehele gebouw overhoop te schieten.' Intussen bleven de poorten nog altijd gesloten, daarom ontving rentmeester Snab, op 11 juli het bevel bij de Stadsraad te verschijnen waar hem werd bevolen de poorten van de burcht te openen, zoniet dan zouden alle deuren in brand gestoken worden!

In de ringmuur waren twee poorten; de hoofdingang was daar, waar men thans ook nog het Hof betreedt. (ingang Lindenberg, waar nu nog de resten van een poorthek te vinden zijn) Hier stond een toren met eronder een ingangspoort. Vóór deze poort werd in 1410 een brugje gelegd; aangaande welke niets verder is te vinden dan een post in het stedelijk rekenboek van 1538, van deze inhoud: '..Van een deels blouwen steen aan het Hoff wtter eerde thaelen ende wttegraven, gegeven 10 st. Van die brugg aent Hoff sdeels blouwe steen opt Valckhoff tlaeten vueren, 14 st.6gr.'

In de toren boven de poort werd het Hertogelijk archief bewaard; ..'myns Heren brieven van goederen ende leenen ende boecken..'

De Deken van Zutphen fungeerde daar als archivaris. Uit de opbrengsten van de tol te Lobith werden in 1447 planken gekocht om vensters te maken: '..op myn ghenadigen Heren-poorte, dair die privilegie brieven liggen..'

Ook is het bekend dat 'criminele misdadigers' bij deze poort werden geëxecuteerd. Dit brengt een der gecomiteerden uit het Rijk in de landdag naar voren bij debatten tegenhet slopen van van de poort.

Het bestaan van een achterpoort, aan de oostzijde, is door mij in een vorig geschrift ten onrechte betwijfeld. Dat deze bestond, wordt duidelijk uit een raadsbesluit van zaterdag na Laetare 1574, waarbij de raad bevel gaf ; '..die aechterste poerte uptt Hoff, by die Capelle , tho tho metselen..'

De plaats waar zij zich bevond, wordt aangewezen door een breuk in de ringmuur, op het plan van 1726. In de Hertogelijke rekeningen van 1410 is er ook sprake van de 'middelste' en van 'der roden porte..'

Bij Floris de wisselaar werden in 1388 drie boekjes fijn goud gehaald, ter waarde van Fl. 18, om deze poort te vergulden, benevens tien pond fijn tin à Fl. 11.

misschien was dit de hoofdingang van het gebouw. De poort komt nogmaals voor in een raadsbesluit van 17 december 1583, toen de burggraaf de Raad verzocht, de 'roode binnenste poorte' weer aan te brengen en in orde te maken. Het was een der poorten die de Raad in 1580 had laten verwijderen, zoals boven werd opgemerkt. (.....)

Een put stond midden op het ruime plein tegenover de ingang hij werd gedempt bij de sloping. Achter of terzijde van de woning van de Burggraaf moet een tuin gelegen hebben. In januari 1668 brengt de stadsvoerman in rekening, dat hij lindenbomen uit een schip naar het Valkhof gevoerd had; 'om in den Hoff van den Hr. Borchgraff begreven ende gekuylt te worden..'

In de 18e eeuw was het bezoek aan de burcht toegestaan en hier volgt de beschrijving van hetgeen men bij zulk een gelegenheid te zien kreeg. En omdat dit helpt om de voorstelling van het beroemde gebouw te verduidelijken, laat ik deze hier volgen.

'Ziet dan hier..' zegt Ludolf Schmid, in zijn: Schatkamer van Nederlandse ouheden (1737):

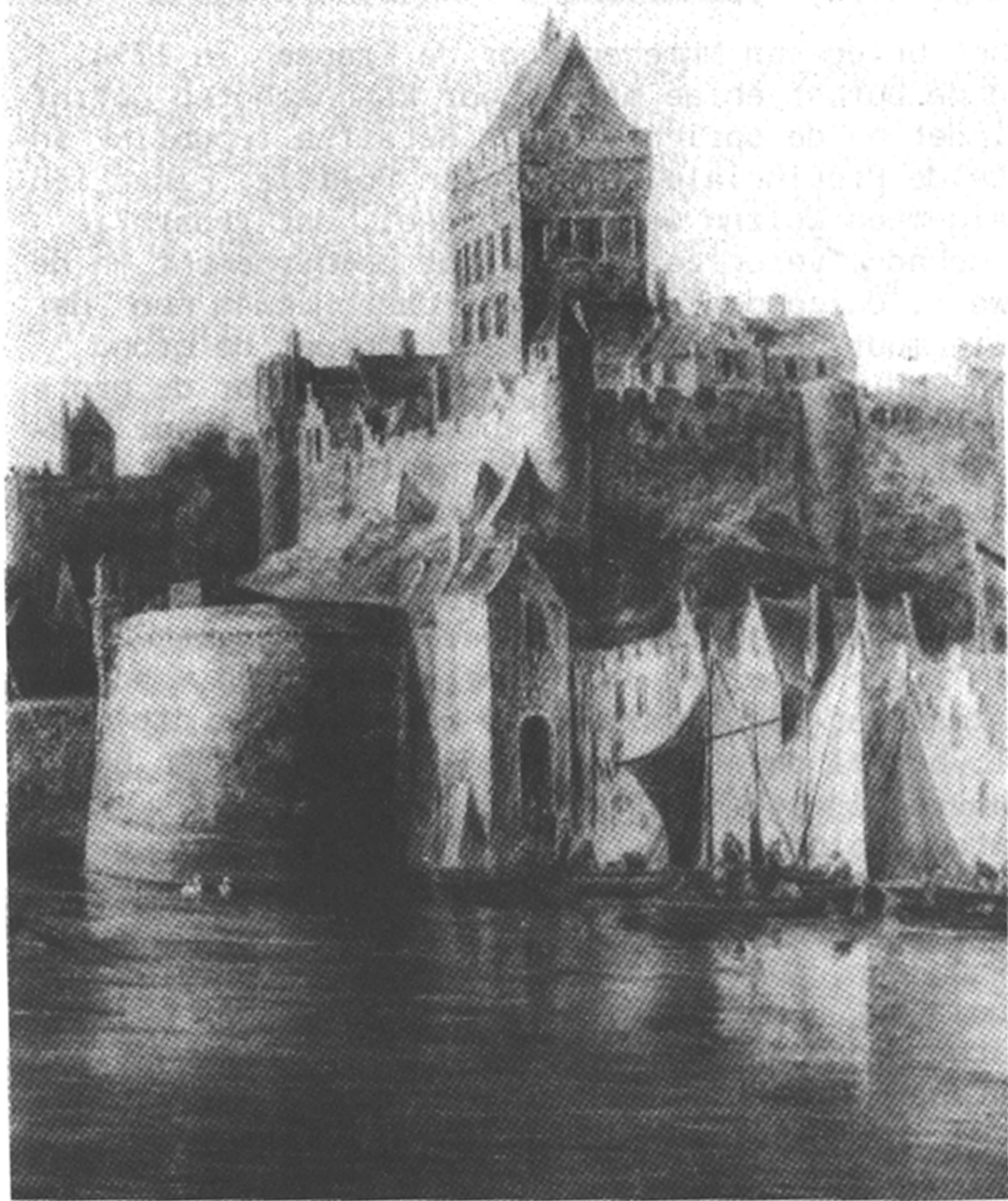
Ten eerste; '..Een hoge poort, de ingang van het Valkenhof, U brengende op ene ruime plaats, aan welker rechter zijde is ene muir, vol groote nissen, daar de gevangen wolven worden ten toon gestelt.

Ten tweede een achtkantige kapel binnen de gemelde muir, bestaande in een koupel, van binnen beschilderd met vreemde monsters etc., in welk een steene gallery met pilaaren, heden alleenlijk een hok om voor den winter brandhout in te leggen.

Als derde; gij komt aan het ruime huys Valkenhof, met breede trappen opgaande, hebbende van binnen een ruime voorsaal, wijde kamers, diepe en gewelfde kelders, alles swaar van muirwerk.

Ten vierde, genaakt men eindelijk bij een vierkante hooghe tooren, hebbende een zeer groote poort, die met steenen heden toegemetseld is en ondersteund, raakende het Valkhof. Nu kan men geen ghebruik van deese poort weeten, en men geloofd die van reusen Quasuis te syn opghericht..'

Bij het beleg van Nijmegen door de Fransen in 1794, werd de burcht enige malen door kanonschoten getroffen. Het na de oprichting der Bataviafse republiek ingestelde Provinciale College van Politie, Financiën en Algemeen Welzijn was van oordeel, dat reparatie der schade, veroorzaakt door het bombardement en de inkwart, duizenden zou kosten. Daarbij kwam nog dat de ringmuur begon te verzakken, doordat de grond waarop hij stond geheel was afgetreden door de grote menigte vee, die de franse commissarissen daar hadden laten grazen. Het College stelde derhalve 6 Aug. 1795 op een kwartiersvergadering voor; '..als een point van menagie' de gehele burcht, die jaarlijks 'enorme' sommen geld aan onderhoud kostte, voor afbraak te verkopen, te meer daar men verwachtte, dat er ; '..een tamelijke prijs voor zou geboden worden.' Het kwartier van Nijmegen was het eens met dit voorstel, hoewel de afgevaardigden van de Stad en het Rijk van Nijmegen zich er tegen verklaarden. Dientengevolge werd de 9 februari 1796 de ganse burcht verkocht voor 90.400 guldens, waarbij het kwartier van Zutphen protesteerde, dat deze som veel te laag was, wegens de ontzaglijke massa tufsteen, waaruit het gebouw bestond. (...) Terstond na de toestemming werd met het slopen begonnen, waarbij meestens 100 tot 150 arbeiders dagelijks werkzaam waren. In september 1797 was de vernietiging voltooid. Het 'Hof' werd tot een tuin gemaakt, bij een Raadsbesluit van 23 oktober 1799.

Gedeelte uit het schilderij van J.v.Goyen ca. 1641